

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Simonen, Mika; Nissi, Riikka; Lehtinen, Esa

Title: Soveltava keskusteluntutkimus tutkijan ja tutkittavien vastavuoroisena toimintana

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Riikka Nissi, Mika Simonen, Esa Lehtinen ja SKS

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Simonen, M., Nissi, R., & Lehtinen, E. (2021). Soveltava keskusteluntutkimus tutkijan ja tutkittavien vastavuoroisena toimintana. In R. Nissi, M. Simonen, & E. Lehtinen (Eds.), Kohtaamisia kentällä : Soveltava keskusteluntutkimus ammatillisissa ympäristöissä (pp. 9-26). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1471. <https://oa.finlit.fi/site/books/e/10.21435/skst.1471/>

Kohtaamisia kentällä

*Soveltava keskusteluntutkimus
ammattillisissa ympäristöissä*

Toimittaneet

RIIKKA NISSI, MIKA SIMONEN JA ESA LEHTINEN

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN TOIMITUKSIA 1471

Teos on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran nimeämien asiantuntijoiden tarkastama.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

© 2021 Riikka Nissi, Mika Simonen, Esa Lehtinen ja SKS

Lisenssi CC BY-NC-ND 4.0 International

Kannen suunnittelu: Timo Numminen

Taitto: Maija Räisänen

EPUB: Tero Salmén

ISBN 978-951-858-401-1 (nid.)

ISBN 978-951-858-403-5 (PDF)

ISBN 978-951-858-402-8 (EPUB)

ISSN 0355-1768 (nid.)

ISSN 2670-2401 (verkkajulkaisut)

DOI <https://doi.org/10.21435/skst.1471>

Teos on lisensoitu Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 International -lisenssillä.

Tutustu lisenssiin englanniksi osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/> tai suomeksi osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>.

Teos on avoimesti saatavissa osoitteessa <https://doi.org/10.21435/skst.1471> tai lukemalla tämä QR-koodi mobiililaitteella.

Hansaprint Oy, Turenki 2021

Soveltava keskusteluntutkimus tutkijan ja tutkittavien vastavuoroisena toimintana

Mika Simonen

 <https://orcid.org/0000-0003-0004-9165>

Riikka Nissi

 <https://orcid.org/0000-0002-7083-070X>

Esa Lehtinen

 <https://orcid.org/0000-0003-0218-6075>

Johdanto

Tieteellinen tutkimustyö on jaettu perinteisesti kahteen tyyppiin: perustutkimukseen, joka pyrkii lisäämään ymmärrystä tutkimuskohteestaan, ja soveltavaan tutkimukseen, joka hyödyntää perustutkimuksen tuottamaa tietoa johonkin käytännön ongelmaan (esim. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009). Nykyisin tämä kahtiajako on kuitenkin häilyvä, sillä tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja tutkijan vuoropuhelu tiedeyhteisön ulkopuolisten tahojen kanssa on odotuksenmukaista ja esimerkiksi useimpien rahoittajien edellyttämä osa tieteellistä tutkimustyötä. Suomessa tämä juontuu erityisesti vuonna 2010 voimaan tulleesta uudesta yliopistolaista (558/2009), johon kirjattiin yhteiskunnallinen vuorovaikutus yliopistojen kolmanneksi tehtäväksi tutkimuksen ja opetuksen rinnalle. Tieteen avautuminen muulle yhteiskunnalle on kuitenkin

kin osa laajempaa kansainvälistä kehityskulkua, jota tuetaan aktiivisesti tiedepolitiikalla ja jossa – tieteensosiologisesta näkökulmasta – tieteen yhteiskuntasopimus neuvotellaan uusiksi (Väliverronen 2016). Voikin sanoa, että tieteellinen tieto on tärkeässä ja arvostetussa asemassa nyky-yhteiskunnassa, jonka muutosprosessien ymmärtäminen ja hallinta edellyttävät perusteltuja näkökantoja ja syvällistä tietämystä eri ilmiöiden välisistä yhteyksistä. Moninäkökulmaisessa maailmassa, jota leimaavat asiantuntijuuden ja tietokäsityksen muutokset, tiedeyhteisö jouuu toisaalta myös perustelemaan tehtäviään ja olemassaoloaan muiden yhteiskunnallisten instituutioiden tapaan (Väliverronen 2016).

Edellä kuvatut muutokset ovat tuoneet uusia muotoja ja haasteita myös tutkijan ja eri yleisöjen välisiin kohtaamisiin. Kuten Väliverronen (2016: 19, 21–22) esittää, tieteellisen tiedon lisääntyvä tarjonta tuottaa myös uudenlaista valistunutta kriittisyyttä, sillä kansalaiset eivät halua enää olla vain passiivisia tiedotuksen, valistuksen ja koulutuksen kohteita, vaan he haluavat päästä itse keskustelemaan tutkimuksen soveltamisen eettisistä, poliittisista ja taloudellisista valinnoista ja siis vaikuttamaan siihen, miten tutkimustietoa käytetään yhteiskunnassa. Tieteen yleistajuistamisen sijaan puhutaankin nykyään dialogisesta tai osallistavasta tiedeviestinnästä (Saikkonen & Väliverronen 2013), joka painottaa eri osapuolten vastavuoroista osallistumista ja oppimista. Tiedeviestinnän käytänteiden voi siis katsoa muuttuneen yksisuuntaisesta tutkimustulosten kertomisesta kohti erilaisia yhteiskehittelyn muotoja, joissa tutkija ja eri yleisöt muodostavat tietoa ja neuvottelevat sen merkityksestä ja sovellettavuudesta yhteistoimin.

Tieteen soveltamisesta ja tiedeviestinnästä puhuttaessa tarkoitetaan yleensä tutkijan roolia esimerkiksi tietokirjojen tai asiantuntijakolumnien kirjoittajana tai hänen esiintymistään erilaisilla julkisilla areenoilla, kuten sähköisessä ja digitaalisessa mediassa sekä erilaisten paneelikeskustelujen, yleisöluentojen ja tiedekahviloiden tapaisissa yleisötilaisuuksissa (ks. Heikkilä & Tammi 2020; Raevaara 2016; Strellman & Vaattovaara 2013; Väliverronen 2016). Tässä teoksessa keskitymme erityisesti ihmis- ja yhteiskuntatieteisiin ja kiinnitämme huomiota myös niihin monimuotoisiin kohtaamisiin, joita tapahtuu – ihmisten toimintaa tutkittaessa – tutkijan ja tutkittavien välillä kaikissa tutkimusprosessin

vaiheissa. Nähdäksemme useat edellä kuvatuista muutoksista kiteytyvät juuri näissä tutkimustyön arkisissa kohtaamisissa nostaten esiin monenlaisia tutkijan omaan ammatillisuuteen ja asiantuntijuuteen ja niiden rajoihin liittyviä valintoja ja pohdintoja (vrt. Saikkonen & Väliverronen 2013). Tällainen ammatillinen rajatyö voi liittyä ensinnäkin tutkimuksen suunnitteluvaiheeseen, jolloin tutkija joutuu avaamaan tutkimusasetelmaansa tutkittaville ja suhteuttamaan heidän tutkimukseen kohdistamia odotuksia ja toiveita omiin tavoitteisiinsa. Tutkimuksen toteutusvaiheessa tutkija joutuu puolestaan säätelemään sosiaalista läheisyyttä ja etäisyyttä tutkittaviin. Tutkimusprosessin aikana tutkija ja tutkittavat tutustuvat toisiinsa ja sitoutuvat yhteiseen toimintaan. Tutkittavat ovat kuitenkin tutkijan ammatillisen katseen alla, ja tutkija tietää joutuvansa irrottautumaan heistä prosessin myöhemmissä vaiheissa. Koska tutkittavat voivat tulla erilaisista elämäntilanteista ja edustaa vaikkapa haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä, voi yhteisen toiminnan päättymisen – ja tutkittavien kannalta paluu tutkimusprosessia edeltävään arkeen – nostaa esiin tutkijan ja tutkittavien elämän eroja ynnä yhtäläisyyksiä sekä esimerkiksi kysymyksiä yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja mahdollisuuksista. Tutkimuksen raportointivaiheessa tutkijalla ja tutkittavilla voi toisaalta olla edelleen eriasteista yhteistyötä: tuloksia voidaan esitellä tutkittaville jo etukäteen tai tutkittavat voivat jopa osallistua kirjoitustyöhön. Tällöin joudutaan neuvottelemaan tutkimustulosten merkityksestä, mahdollisista näkökulmaeroista ja tiedon omistajuudesta. Tutkimustulosten raportointi liittyy myös laajempiin kysymyksiin tulosten yhteiskunnallisesta, poliittisesta tai organisatorisesta merkittävydestä ja mahdollisista vastuukysymyksistä tuloksia hyödynnettäessä tai kaupallistettaessa.

Käsittelemme seuraavaksi tutkimuksen soveltamisen näkökulmia ja haasteita keskusteluanalyyseissa. Luomme katsauksen alan kirjallisuuden sekä hahmottelemme systemaattista, kontekstista riippumatonta tapaa ryhmitellä soveltavia tutkimuksia. Tämän jälkeen esittelemme kirjan ja artikkelien sisällöt. Johdannon päättävissä loppusanoissa avaamme teoksen artikkelien rakennetta, joka sisältää varsinaisen tutkimusraportin lisäksi myös tutkimusprosessista kertovan tarinan.

Tutkimuksen soveltamisen näkökulmia ja haasteita keskusteluanalyyseissa

Soveltava keskusteluntutkimus perustuu keskusteluanalyyysiin, omintakeiseen puhujien vuorovaikutusta tarkastelemaan menetelmään, joka syntyi yhdysvaltalaisen sosiologien, erityisesti Harvey Sacksin, Emanuel Schegloffin ja Gail Jeffersonin myötävaikutuksella 1960–1970-lukujen taitteessa. Keskusteluanalyysi on kiinnostunut sosiaalisen toiminnan vuorovaikutuksellisesta organisoitumisesta. Se tutkii aidoista vuorovaikutustilanteista koottuja ääni- ja videoaineistoja, joista analyysin avulla tuotetaan havaintoja niistä keinoista, joilla osallistujat tuottavat hetki hetkeltä rakentuvaa yhteistä ymmärrystä itsestään, toisistaan ja jaetusta vuorovaikutustilanteesta (Hakulinen 1997a). Keskusteluanalyysein huomion kohteena ovat siis keskustelun omat sisäiset rakennepiirteet, jäsennykset, joiden avulla osallistujat koordinoivat toimintojaan ja joiden varaan heidän keskinäinen ymmärryksensä rakentuu. (Hakulinen 1997a.) Keskeisimpiä keskustelua ohjaavia jäsennyksiä ovat vuorottelu ja sekvenssijäsennyys. Vuorottelujäsennyys on systeemi, jonka avulla osallistujat pystyvät tulkitsemaan, kenen vuoro on kulloinkin puhua, kun taas sekvenssijäsennyys ohjaa sitä, miten peräkkäiset puhetoiminnot liittyvät toisiinsa ja millaisia laajempia toimintajaksoja niistä muotoutuu. (Hakulinen 1997b; Raevaara 1997.) Tällaista keskustelun ajallista organisoitumista tarkastelemalla on mahdollista selvittää, miten ihmiset rakentavat hetki hetkeltä etenevän vuorovaikutuksen keinoin erilaisia sosiaalisia tilanteita ja niihin liittyviä rooleja ja tehtäviä.

Arkikeskustelun lisäksi keskusteluanalyysi tarkastelee myös erilaista institutionaalista vuorovaikutusta. Instituutiolla tarkoitetaan sellaisia yhteiskunnan virallisia järjestelyjä, joiden avulla hoidetaan vaikkapa terveydenhuollon, oikeuslaitoksen ja koulutusjärjestelmän tehtäviä (Peräkylä 1997). Institutionaalisia keskusteluja yhdistää tyypillisesti se, että ne ovat päämääräorientoituneita, niissä käytetään kullekin instituutiolle tyypillisiä tulkintakehyksiä ja niihin osallistumista säätelevät erilaiset rajoitteet (Drew & Heritage 1992; Raevaara, Ruusuvuori & Haakana 2001). Institutionaalisen vuorovaikutuksen keskustelukäytänteet ovat siis samoja kuin arkikeskustelussa, mutta niitä muunnellaan systemaattisesti

niin, että ne palvelevat jonkin institutionaalisen tehtävän suorittamista. Nykyinen keskustelunanalyysi tarkastelee sekä arki- että institutionaalissa keskustelussa paitsi kielellistä myös kehollista vuorovaikutusta sekä esimerkiksi tilan ja esineiden käyttöä (ks. Haddington & Kääntä 2011; Stevanovic & Lindholm 2016a).

Keskustelunanalyttisen tutkimuksen soveltamiseen liittyy monenlaisia haasteita. Ensinnäkin käytännöllisten intressien ohjaavuus voidaan nähdä siinä mielessä ongelmallisena, että ne määrittelevät ennakoita tutkimuksen kohteen reunaehdot. Tämän voi nähdä ristiriitaisena sen keskustelunanalyysin periaatteen kanssa, jonka mukaan kiinnostuksen kohteet ja intressit tulisi löytää viime kädessä aineiston analyysin myötä (ten Have 2001: 7–8). Toiseksi keskustelunanalyysin löydökset näyttäivät maallikon silmissä usein varsin monimutkaisilta ja pikkutarkoilta. Vaikka keskustelunanalyysissa keskitytään sellaisiin seikkoihin, joihin osallistujat itse orientoituvat, nämä ilmiöt ovat usein maallikon huomiokyvyn ulkopuolella (Sidnell 2013: 799). Haasteena on siis tutkimustiedon välittäminen riittävän ymmärrettävänä ja yksiselitteisenä. Kolmanneksi soveltaminen kytkeytyy aina arvoihin. Tähän liittyy myös kysymys siitä, keiden toimijoiden näkökulmasta asioita katsotaan: onko olennaisena lähtökohtana esimerkiksi ammattilaisten vai asiakkaiden näkökulma (ks. Antaki 2011)? On selvää, että esimerkiksi vuorovaikutusongelmien esiin nostaminen työyhteisöissä saattaa uhata eri osapuolten sosiaalisia kasvoja, ja tutkijalta vaaditaan näin ollen hienovaraisuutta. Näistä haasteista huolimatta vuorovaikutustieto on useimmiten kiinnostavaa tutkimuskohteiden ja niihin liittyvien toimijoiden näkökulmasta, ja myös monilla tutkijoilla on keskeisenä intressinä tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Pohdimme seuraavaksi, miten keskusteluntutkimusta on aikaisemmin sovellettu, ja suhteutamme tämän kirjan näkökulmaa aikaisempaan tutkimukseen.

Charles Antaki (2011) jaottelee soveltavan keskusteluntutkimuksen kuuteen ryhmään. Ensimmäiseksi hän näkee soveltamisen kohdentuvan tieteelliseen keskusteluun. Ajatuksena on, että keskustelunanalyysi voi tuottaa uudenlaista ymmärrystä eri tieteenaloille. Uutena sovelluksena tästä voi pitää keskustelunanalyysin yhdistämistä kokeelliseen tutkimukseen (ks. Stevanovic 2016). Toiseksi soveltaminen paikantuu Antakin

mukaan sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin, kuten rasismiin tai muuhun syrjintään. Keskustelunalyysin avulla voidaan ymmärtää, miten nämä ongelmat rakentuvat vuorovaikutuksen näkökulmasta. Kolmanneksi keskustelunalyysia voidaan soveltaa viestinnän haasteiden ymmärtämiseen ja ratkaisemiseen. Tämä on erityisen olennaista ns. epätyypillisen vuorovaikutuksen kohdalla, jolloin vuorovaikutuksen osapuolena on henkilöitä, joilla on esimerkiksi puutteellisen kielitaidon tai jonkin kielellisen häiriön, kuten afasian tai dysleksian, vuorovaikutuksellisia haasteita. Neljänneksi keskustelunalyysin avulla voidaan pyrkiä tarkentamaan kielellisten ja vuorovaikutuksellisten häiriöiden diagnostiikkaa. Viidenneksi voidaan tarkastella erilaisten institutionaalisten vuorovaikutustilanteiden rakenteita ja saada näin uudenlainen näkemys instituutioiden olemuksesta ja toiminnasta. Kuudenneksi keskustelunalyysilla voidaan tehdä interventioita, pyrkiä päämäärätietoisesti muuttamaan joitakin vuorovaikutuskäytänteitä. Antakin toimittaman kirjan artikkelit keskittyvät tähän kuudenteen soveltamisen tapaan.

Edellä esitelty Antakin jaottelu perustuu, sen kuudetta luokkaa lukuun ottamatta, pitkälti erilaisiin soveltamisen konteksteihin. Seuraavassa pyrimme hahmottelemaan systemaattisempaa, kontekstista riippumatonta tapaa tarkastella tutkimuksen soveltamista keskustelunalyysissa. Ajatella tutkimuksen soveltamisen olevan kaksisuuntaista vuorovaikutusta tutkijoiden ja tutkittavien välillä, ja tästä näkökulmasta hahmotamme soveltamista kahden jatkumon avulla. Ensimmäinen jatkumo koskee sitä, missä määrin tutkimuksen avulla pyritään vaikuttamaan tutkittavaan kohteeseen. Toinen jatkumo taas kuvastaa sitä, missä määrin tutkittavat vaikuttavat tutkimukseen. Jaamme molemmat jatkumot karkeasti kolmeen tasoon.

Ensimmäinen jatkumo koskee siis tutkijoiden vaikutusta tutkimuskohteeseen. Tämän suhteen ensimmäinen taso tarkoittaa sitä, että vuorovaikutuksen osallistujia autetaan ymmärtämään vuorovaikutustaan paremmin. Toisella tasolla annetaan tutkimuksen perusteella ohjeita siitä, miten vuorovaikutusta voi toteuttaa paremmin. Tähän erontekoon viittaa nähdäksemme Richards (2005) tehdessään eron tutkimuksen löydösten ja preskription välillä. Kolmannella tasolla tutkimus itse osal-

listuu vuorovaikutuskäytänteiden kehittämiseen. Tästä on kyse varsinaisissa interventiotutkimuksissa.

Jos ajatellaan Suomessa tehtyä keskustelunanalyttista tutkimusta, ensimmäisen tason soveltamista on tehty runsaasti. Institutionaalista vuorovaikutusta on tutkittu esimerkiksi erilaisissa terveydenhuollon ja terapian tilanteissa (esim. Peräkylä 2006; Lehtinen 2005; Halonen 2002), asiointitilanteissa (Sorjonen & Raevaara 2006) ja luokkahuoneessa (Tainio 2007). Nämä tutkimukset ovat lisänneet ymmärrystä siitä, miten vuorovaikutus rakentuu kyseisissä instituutioissa ja millaisissa rooleissa ammattilaiset ja maallikot niissä toimivat. Institutionaalisen vuorovaikutuksen tutkimus voikin kohdistua yhtäältä ammattilaisten ja asiakkaiden väliseen vuorovaikutukseen, toisaalta vertaisten väliseen vuorovaikutukseen esimerkiksi työpaikoilla (ks. Nissi & Lehtinen 2016). Suomessa tehty keskusteluntutkimus on myös lisännyt tietoa erilaisista epätyypillisistä vuorovaikutustilanteista, joissa keskustelijoina on esimerkiksi suomea toisena kielenä puhuvia, muistisairaita tai afaattikkoja (esim. Leskelä & Lindholm 2012). Ensimmäisen tason soveltamisen näkökulmasta mielenkiintoisena voi pitää Peräkylän ja Vehviläisen (1999, 2003) ajatuksia keskustelunanalyysin ja vuorovaikutusideologioiden suhteesta. He esittävät, että tavat, joilla keskustelunanalyysi lisää ymmärrystä tutkimistaan käytänteistä, voi systematisoida keskusteluttamalla tutkimustuloksia suhteessa ammattilaisten omiin käsityksiin vuorovaikutuksesta, sikäli kun ne ovat esillä esimerkiksi ammattikirjallisuudessa ja erilaisissa koulutusmateriaaleissa. Tällaisten pohdintojen avulla eri alojen ammattilaiset voivat reflektoida omia vuorovaikutuskäytänteitään ja sitä, missä määrin ne vastaavat ammattikirjallisuudessa esitettyjä näkemyksiä.

Toisen tason soveltamista, jossa tutkimuksen kohdeyhteisöön pyritään vaikuttamaan suoremmin, on tehty vähemmän. Ohjeiden tai suositusten antaminen on keskustelunanalyysissa ylipäätään usein nähty ongelmallisena (Stevanovic & Lindholm 2016b), erityisesti koska tällaisella menettelyllä vaikutetaan kyseiseen vuorovaikutusilmioon ja hankaloitetaan siihen liittyviä jatkotutkimuksia (Richards 2005: 3–5). Varsinaisissa tutkimusartikkeleissa annetaankin harvoin toimintaohjeita. Keskustelunanalyttikot ovat kuitenkin kirjoittaneet myös teoksia, jotka

on selkeämmin suunnattu ammatinharjoittajille, ja näissä on saatettu omaksua preskriptiivisempi ote. Esimerkiksi Sorjosen, Peräkylän ja Eskolan (2001) toimittamassa lääkärin ja potilaan vuorovaikutusta käsittelevässä kirjassa on tutkimustulosten esittelyn ohella erillisiä tietolaatikoita, joissa annetaan tuloksiin pohjautuvia ohjeita. Eeva Pyörälä (2001) pohtii teoksen yhdessä artikkelissa myös keskusteluanalyysin soveltamista lääkärin koulutuksessa. Leskelän ja Lindholmin (2012) toimittamassa epätyypillistä vuorovaikutusta koskevassa teoksessa on liitteenä Leskelän (2012) koostama ohjeistus. Raevaara, Sorjonen ja Lappalainen (2013) taas tutkimuksessaan asiakasneuvojen ja asiakkaiden vuorovaikutuksesta antavat suosituksia asiakaspalvelun kehittämiseksi.

Kolmannen tason soveltamista, interventiotutkimuksia, on Suomessa tehty vähän. Tässä kirjassa kuitenkin esitellään Elina Weisten ja Sanna Vehviläisen koulutusinterventiota hyödyntävää tutkimusta. Kansainvälisesti interventiohankkeita on tehty jonkin verran. Kuten Antaki (2011) toteaa, yleensä on kyse siitä, että vuorovaikutuksessa on havaittu jokin ongelma, johon voidaan vaikuttaa melko yksinkertaisella vuorovaikutuskäytänteiden muutoksella, jonka suhteen ammatillaisia voidaan kouluttaa.

Kuten totesimme, tutkimuksen soveltavaa aspektia on mahdollista lähestyä myös toisesta näkökulmasta, voidaan tarkastella sitä, millainen vaikutus tutkimuksen kohteena olevalla yhteisöllä on tutkimukseen. Tässä teoksessa haluamme nostaa esille myös tämän näkökulman, jota ei aikaisemmin ole juurikaan huomioitu. Jaamme tämänkin näkökulman kolmeen tasoon. Ensimmäisellä tasolla tutkijoiden ja yhteisön välillä on vuorovaikutusta, jonka voi katsoa jo muokkaavan tutkimusasetelmaa. Tämä tarkoittaa yhtäältä sitä, että kohdeyhteisö vaikuttaa siihen, millaista vuorovaikutusta tutkija pääsee taltioimaan tutkimuksen aineistoksi. Toisaalta keskustelut tutkittavan yhteisön jäsenten kanssa saattavat vaikuttaa myös siihen, millaisiin ilmiöihin tutkija päättää kiinnittää huomiota. Toiselle tasolle siirryttäessä tutkittava ongelma nousee spesifimmällä tasolla tutkittavan yhteisön vuorovaikutuksesta. Interventiotutkimukset ovat usein esimerkkejä myös tämän tyyppisestä vaikutuksesta: yritetään löytää vuorovaikutuksellinen ratkaisu johonkin yhteisössä havaittuun ongelmaan. Jokin yhteisössä tunnistettu ilmiö voi olla lähtö-

kohtana perinteisemmällekin keskusteluntutkimukselle. Jos esimerkiksi jossakin yhteisössä pidetään vähäistä osallistumista vuorovaikutukseen ongelmallisena, voi tähän ongelmaan pureutua vuorovaikutuksen tutkimuksen keinoin (ks. esim. Weiste ym. tässä teoksessa). Kolmantena tasona on tutkijoiden ja yhteisön jäsenten yhteistutkijuus. Tämän voi nähdä tarkoittavan sitä, että tutkimusongelmia muotoillaan yhdessä tutkittavan yhteisön jäsenten kanssa, nauhoituksia analysoidaan yhdessä ja käytetään näin hyväksi yhteisön jäsenten kulttuurista tietämystä, tai jopa kirjoitetaan tutkimusraportteja yhdessä. Tässä teoksessa on kaksi tällaista yhteisjulkaisua (Keisanen ym.; Lilja ym.). Tutkijat saattavat myös osallistua yhteisön toimintaan, minkä lisäksi tutkija voi itse olla tutkimansa ammatin harjoittaja. Esimerkiksi Peräkylä (2011) on pohtinut kaksoisrooliaan psykoanalyysin tutkijana ja psykoanalytikkona.

Kirjan ja artikkelien sisältö

Soveltava tutkimus paitsi vaikuttaa eri tavoin tutkimaansa yhteisöön ja vaikuttaa siitä itse myös tapahtuu erilaisissa institutionaalisissa ja ammatillisissa ympäristöissä – joilla voi puolestaan olla merkitystä siihen, minkälaiseksi tutkijan ja tutkittavien keskinäinen toiminta muotoutuu. Käsillä oleva teos sisältää yhdeksän tutkimusartikkelia, jotka tarkastelevat vuorovaikutusta kolmessa erityyppisessä ammatillisessa ympäristössä: sosiaali- ja terveydenhuollossa, koulutuksessa ja asiantuntijaorganisaatioissa.¹ Ensimmäisen osion artikkeleissa valotetaan ammattilaisten ja asiakkaiden välisten suhteiden avulla työterveyden, mielenterveyskuntoutuksen ja vanhustyön kysymyksiä. Sosiaali- ja terveydenhuolto on perinteinen soveltavan keskusteluntutkimuksen alue, jonka kohtaamisia värittävä tyypillisesti osallistujien erilainen pääsy toisaalta ammatilliseen tietoon, toisaalta asiakkaan omaan elämismailmaan (ks. esim. Sorjonen ym. 2001). Kuten teoksen artikkelit osoittavat, näistä rooleista

1 Artikkeleissa käytetään puheen litterointiin Gail Jeffersonin (2004) kehittämää keskusteluanalyttista merkintätapaa. Teoksen lopussa on liite, johon on koottu artikkeleissa käytetyt keskeiset merkit selityksineen. Näistä poikkeavat merkintätavat on selitetty kussakin artikkelissa erikseen.

juontuvat tiedolliset ja toiminnalliset oikeudet ja velvollisuudet voivat rakentua eri tilanteissa erilaisiksi. Niitä voidaan myös pyrkiä purkamaan, mikä tuo vuorovaikutukseen uudenlaisia jännitteitä.

Myös opetusta ja koulutusta on tutkittu soveltavan keskusteluntutkimuksen viitekehyksessä: se on tehnyt näkyväksi erityisesti luokkahuonevuorovaikutuksen käytänteitä ja opettajan ja oppilaan roolin kielellistä ja kehollista rakentumista (ks. esim. Tainio 2007). Kaikki oppimiseen tähtäävä, tehtäväorientoitunut toiminta ei kuitenkaan tapahdu luokkahuoneissa eikä edes koulutusinstituution tuottamissa, tunnustettuun tutkintoon tähtäävissä tilanteissa. Teoksen toisen osan artikkelit – jotka tulevat hyvinvointialan koulutuksesta, sosiaalisesta sirkuksesta ja nuorisotyöhön suuntautuvasta teatterista – osoittavatkin, miten opettajan ja oppilaiden toiminta järjestyy eri tavoin erilaisissa oppimisympäristöissä.

Teoksen kolmannessa osiossa tarkastellaan ammattilaisten keskinäiseen työhön liittyviä käytänteitä asiantuntijaorganisaatiossa eli sotilasorganisaation harjoituksessa, työyhteisön tauonpidossa ja tutkimusohjelmiston kehittämisessä. Tällaista organisaation ja työyhteisön sisäistä vuorovaikutusta ja toimintaa – ja työntekijöiden keskinäisiä rooleja ja hierarkioita – on tutkittu soveltavassa keskusteluntutkimuksessa kaikkiaan vähemmän, vaikka nykyinen monitieteinen, -kielinen, -paikkainen ja -mediainen asiantuntijatyö nostaakin korostetusti esiin erilaiset työn organisoinnin tavat. Teoksen artikkeleissa tarkastellaan asiantuntijatyön toteutumista erilaisissa fyysisissä ja digitaalisissa toimintaympäristöissä ja myös työn ja ei-työn rajapinnoilla.

I Sosiaali- ja terveydenhuolto

Työelämän muutos, väestön ikääntyminen ja työurien pidentämisen tarve ovat nostaneet työterveyshuollon toiminnan keskiöön asiakkaiden työ- ja toimintakyvyn edistämisen. Säännölliset terveystarkastukset ovat keskeinen toimintatapa näiden tavoitteiden toteuttamiseksi. Terveystarkastusten tavoitteena on työhön liittyvien sairauksien ja oireiden ehkäisy sekä työntekijän terveyden ja työkyvyn tukeminen. Apuna käytetään yksilöllistä terveystuunnitelmaa, jonka tarkoituksena on auttaa työntekijää

tunnistamaan työkykyyn vaikuttavia tekijöitä sekä motivoida terveydestä ja työkyvystä huolehtimiseen. Aiempi tutkimus kuitenkin osoittaa, ettei terveystuunnitelmaa monesti tehdä, tai se tehdään tavalla, jolla suunnitelmaan sitoutuminen jää vähäiseksi. Elina Weiste ja Sanna Vehviläinen tarkastelevat artikkelissaan, miten terveystuunnitelma tuodaan objektina keskusteluun. Artikkelissa tutkitaan myös, muuttaako työterveyshoitajille toteutettu ohjaustaitojen koulutusinterventio tapaa, joilla suunnittelua tehdään.

Mielenterveyskuntoutujien osallistumisen mahdollisuuksien turvaaminen on keskeistä nykypäivän poliittisissa suosituksissa. Dialogisessa asiakaslähtöisyydessä asiakkaan ja ammattilaisen osallisuus on tasa-arvoista: molemmat osapuolet sekä kertovat omat näkemyksensä asiasta että kuuntelevat toisensa näkemyksiä. Käytännön tasolla tarkasteltuna osallistumisen mahdollisuudet voidaan siis paikallistaa asiakkaiden ja ammattilaisten välisiin vuorovaikutuksellisiin kohtaamisiin. Elina Weiste, Camilla Lindholm, Melisa Stevanovic ja Taina Valkeapää analysoivat artikkelissaan mielenterveyskuntoutujien klubitaloyhteisöissä käymiä kuntoutuksellisia ryhmäkeskusteluja. He tarkastelevat tilanteita, joissa mielenterveysalan ammattilaiset pyrkivät kutsumaan ryhmäläisiä ottamaan osaa yhteiseen keskusteluun. Toisaalta käsitellään tilanteita, joissa ammattilaiset ohittavat asiakkaiden oma-aloitteisen osallistumisen.

Muistisairauksissa kieli- ja vuorovaikutustaidot heikkenevät asteittain sairauden edetessä. Vuorovaikutustaitojen heiketessä vastuu keskustelun kannattelusta ja ylläpitämisestä siirtyy keskustelun toiselle osapuolelle. Keskusteleminen muistisairaahan henkilön kanssa voi olla haasteellista. Tässä artikkelissa Camilla Lindholm ja Camilla Wide tarkastelevat, miten keskustelukumppaneiden, tässä tapauksessa hoitoalan ammattilaisten, kontribuutiot vaikuttavat muistisairaahan henkilön mahdollisuuksiin osallistua keskusteluun. Tarkastelun keskiössä on yksi muistisairas henkilö ja hänen puheensa ja kielensä yksinpuhelussa, tehtäväkeskeisessä vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa rupattelussa. Artikkelin haastaa ”hyvän keskustelun” käsitettä muistisairaiden hoidossa.

II Opetus ja koulutus

Tiina Keisanen, Eija Mämmelä, Mirka Rauniomaa ja Ulla-Maija Törmälä tarkastelevat artikkelissaan vuorovaikutusta korkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opintojaksolla, jolla perehdytään luonnon ja seikkailullisten elementtien hyödyntämiseen hyvinvoinnin edistämiseksi sekä merkityksellisen kokemuksen rakentamiseen sosiaalisena ja osallistavana prosessina. Artikkelissa keskitytään erityisesti turvallisen toiminnan ja tulen käytön organisoimiseen. Analyysin kohteena ovat tavat, joilla osallistujat neuvottelevat luonnossa toteutettavan toiminnan turvalliseen toteuttamiseen liittyvistä käsityksistä. Tutkimus kuvaa yhteisen ymmärryksen rakentamista institutionaalisessa, oppimisen ja ohjaamisen kontekstissa ja kartoittaa muutosta osallistujien puheessa ja muussa toiminnassa. Opintojakson osallistujien vuorovaikutusta tarkastelemalla tutkimus pureutuu siihen, millaisten sosiaalisten toimintojen kautta osallistava oppiminen käytännössä toteutuu.

Sosiaalisella sirkuksella tarkoitetaan pedagogisia sirkusaktiviteetteja, joiden tavoitteena on löytää uusia tapoja olla vuorovaikutuksessa ja oppia toimimaan erilaisten ihmisten kanssa. Sosiaalista sirkusta tehdään esimerkiksi monien maahanmuuttajaryhmien parissa. Artikkelissaan Niina Lilja, Riku Laakkonen, Laura Sariola ja Terhi Tapaninen tarkastelevat sosiaalisen sirkuksen tunteja, joiden osallistujat ovat luku- ja kirjoitustaidon koulutuksessa opiskelevia nuoria maahanmuuttaja-aikuisia. Artikkelissa tutkitaan, miten taidepohjaisen toiminnan ohjaaminen toteutuu ryhmissä, joiden osallistujat jakavat vähän kielellisiä resursseja keskenään, sekä millaisia osallistumisen paikkoja vuorovaikutuksessa rakentuu eli miten osallistujille tarjoutuu mahdollisuus vaikuttaa toiminnan etenemiseen. Artikkelit luovat ymmärrystä siitä, mitkä elementit sirkusvuorovaikutuksessa rakentavat ryhmien ilmapiiriä ja tukevat sosiaalisten taitojen kehittämistä. Artikkelit myös kuvaa, minkälaisia kielen oppimista mahdollistavia ja tukevia käytänteitä sirkusvuorovaikutuksessa rakentuu.

Marjo Savijärven artikkeli käsittelee ryhmäytymistä teatteriharjoituksissa. Osallistujat ovat nuoria aikuisia. Tarkastelun kohteena on kahden harjoituksen väliin sijoittuva tilanne, jossa ohjaaja kehottaa osallistujia siirtymään kolmen hengen ryhmiin, kun nämä ovat edellä harjoitelleet

pareittain. Analyysin kohteena on osallistujien yhteistoiminta ja pitkälti kehollisen toiminnan koordinointi tilanteessa, jossa oma siirtyminen on sovitettava muiden samassa tilassa olevien siirtymiseen. Analyysi avaa ryhmäytymisen dynamiikkaa tekemällä näkyväksi siirtymisen eri vaiheet sekä niiden erilaisia toteutumia: siirtyminen sisältää edellisen tehtävän lopettamisen parin kanssa, huomion kohdistamisen ohjaajaan ja uusiin vuorovaikutuskumppaneihin, uuden vuorovaikutustilan luomisen sekä uuteen ryhmään siirtymisen. Artikkeliksi osoittaa, että siirtyminen aloitetaan edeltävän harjoituksen rooleista käsin siten, että pari säilyy ensisijaisena vuorovaikutuskumppanina, kunnes edeltävä harjoitus on saatettu päätökseen tai mahdolliseen lopetuskohtaan. Niin ikään käy ilmi, että ryhmiin siirtyminen on lähtökohtaisesti kehollista toimintaa ja siirtymistä sanallistavat vain ne osallistujat, joiden pari on jo liittynyt tai liittymässä toiseen ryhmään.

III Asiantuntijaorganisaatiot

Monikansallisen kriisinhallinnan työkieli on englanti. Sen käyttöä edellytetään kriisinhallintaharjoituksissa ja -operaatioissa yhteisen tilannekuvan säilymisen takia. Toimijat käyttävät kuitenkin myös muita kieliä, useimmiten omaa äidinkieltään. Artikkelissaan Pentti Haddington, Antti Kamunen ja Antti Siipo käyttävät keskusteluanalyysejä kuvaamaan ensin tilannetta, jossa muun kuin englannin kielen käytön nähdään viivästyttävän tiedonkulkua. Sen jälkeen he kuvaavat ilmiöitä, joissa tapahtuu koodinvaihto muusta kielestä englantiin: puhujan itsensä tekemä koodinvaihto, kielenvälitys, ymmärrysehdokkaiden käyttö ja kielenylitys. Koodinvaihdon muusta kielestä englantiin voidaan nähdä olevan odotuksenmukaista toimintaa, jolla palautetaan symmetrinen tila keskustelijoiden välille ja siten rakennetaan ja ylläpidetään yhteistä tilannekuvaa.

Mari Holmström, Mirka Rauniomaa ja Maarit Siromaa tarkastelevat artikkelissaan työpaikan taukotilassa vietettäviä taukoja työyhteisön jäsenille tarjoutuvina mahdollisuuksina sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä yhteisyyden rakentamiseen niin työelämään kuin yksityiselämään

liittyvissä asioissa. Tutkimuksen aineistona on sekä etnografisia haastatteluja että tavanomaisista, arkisista taukotilanteista kerättyä videoaineistoa. Luvussa esitellään ensin haastatteluissa esiin nousseita, haastateltavien merkityksellisinä pitämiä taukojen ominaisuuksia, kuten mahdollisuutta keskustella vapaasti moninaisista aihepiireistä ja mahdollisuutta ilmaista omia ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tuntemuksiaan. Näiden huomioiden valossa tarkastellaan sitten keskustelunanalyysin keinoin aineisto-otteita aidoista taukotilanteista. Artikkelissa pohditaan, miten tunnistaa merkityksellisiä taukotilanteita ja niiden mahdollisia vuorovaikutuksellisia haasteita.

Mika Simonen ja Ilkka Arminen vievät soveltavan keskusteluntutkimuksen ohjelmistotuotannon ammattilaisten kentälle. He tutkivat uudenlaisen sosiologisen tutkimusmenetelmän, imitaatiopelin, tuottamaa vuorovaikutusta ja havaitsevat menetelmän käyttöön liittyvän ennalta suunnittele mattoman toiminnon. Videoaineiston analyysissä kolmen pelaajan muodostama ryhmä on saanut valmiiksi pelissä tarvittavan arvion ja on juuri siirtymässä pelissä. Heillä on tarjolla kaksi vaihtoehtoa etenemiseen. Vuorovaikutusta tarkastelemalla havaitaan pelaajien tekemän kolme ehdotusta, joiden käsittelyssä ”kurkataan” selaimella yhtä vaihtoehtoa ja vasta sitten edetään toisen vaihtoehdon kanssa. Näin pelaajat ”puhaltavat yhteen hiileen”, eivätkä ratkaise risteävien ehdotusten tuomia jännitteitä välittömästi, vaan edeten niiden kanssa kohti ratkaisua. Näin ollen asioiden, kuten ehdotusten, käsittely sekventiaalisesti toimii ryhmien resurssina. Ohjelmistotuotannon ammattilaisille vuorovaikutuksen tarkastelu antaa aiheen kehittää sosiologista tutkimusmenetelmää entistä luotettavammaksi.

Lopuksi

Katsomme tieteellisen työskentelyn ja tutkimuskäytäntöjen olevan pohjimmiltaan retorista toimintaa. Näin myös tieteellinen teksti on luonteeltaan suostutteleva, vaikka se esitetäänkin usein tyypillisenä ekspositorisena eli ilmiöiden olemusta, yhtäläisyyksiä, eroja, syitä ja seurauksia erittelevänä tekstityyppinä (ks. Hiidenmaa 2020). Tieteellisen tekstin re-

torisena ominaislaatuna voikin pitää sitä, että se peittää oman retorisen rakenteensa näyttäytyen neutraalina. (Keränen 1996.) Tieteellisessä tekstissä asiointilat on faktuaalistettu: lukijalle ne näyttäytyvät puhtaina kuvauksina, joille ei ole vaihtoehtoja (vrt. Juhila 2016).

Tässä teoksessa tutkimusraporttien konventionaalinen retorinen rakenne on pyritty tietoisesti rikkomaan. Koska tieteellinen asiantuntijuus rakentuu ennen muuta tieteellisten genrejen hallinnan kautta, emme ole kuitenkaan muokanneet itse tutkimusartikkeleiden rakennetta, vaan antaneet kirjoittajien loistaa ansaitusti niiden kautta tutkimiensa ilmiöiden asiantuntijoina. Sen sijaan olemme pyytäneet heitä astumaan oman asiantuntija-alueensa ulkopuolelle ja kokeilemaan myös toisenlaista kirjoittajuutta. Olemme pyytäneet heitä lisäämään tutkimusartikkeliansa loppuun tutkimustarinan, jossa he avaavat lukijoille, miten tutkimus sai alkunsa, miten se eteni sekä minkälaisia kohtaamisia ja valintoja siihen liittyi. Kirjan tematiikan kannalta tutkimustarinat tuovat artikkeleihin tärkeän lisän, sillä tutkimusten soveltava luonne – tapa, jolla tutkimus vaikutti tutkittavaan yhteisöön ja se puolestaan tutkimukseen – ei käy useinkaan ilmi itse tutkimusraportista, vaan vasta näistä tarinoista. Samalla ne nostavat esiin inhimillisen toimijan – tutkijan ja tutkittavat – viimeisteltyjen tutkimusraporttien takaa. Tässä suhteessa käsillä oleva teos liittyy laajempiin tieteellistä kirjoittamista koskeviin kehityskulkuihin, joissa erilaiset tarinallisen tekstin ja tiedon tuottamisen muodot risteävät enenevästi tieteellisen tekstin kanssa tuoden esitystapaan harjittua moniäänisyyttä ja tekijän itsereflektiota (ks. Hiidenmaa 2020).

Artikkeleiden tutkimustarinoitakaan ei ole silti syytä lukea faktuaalisiin asiointiloina, vaan nimenomaan tarinallistettuina kokemuksina ja omanlaisinaan retorisisina luomuksina, joiden avulla soveltavaa tutkimusta tekevät kirjoittajat merkityksellistävät omaa tutkijuuttaan ja tutkimusprosessiaan – ja rakentavat tutkijaidentiteettiään osana erilaisille yleisöille suunnattua kokoomateosta. Näin tutkimustarinat rakentuvat myös muodoltaan vaihteleviksi ja hyödyntävät esimerkiksi aiemmassa tutkimuksessa havaittuja seikkailukertomuksen, muisteluksen, anekdootin ja tuokiokuvan konventioita (ks. Virtanen 2020). Kuten Väliverronen (2016) huomauttaa, tiedeviestintää ei edistäkään vain ylemmiltä tahoilta tuleva vaatimus osallistua yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen, vaan

käytänteet, joiden avulla myös tutkija saa tutkimuksesta ja sen tuloksista kertomalla uusia näköaloja omaan työhönsä. Toivomme tutkimustarinoiden toimivan tässä tarkoituksessa ja lisäävän ymmärrystä sekä soveltavan tutkimuksen mahdollisuuksista että haasteista paitsi lukijoille myös kirjoittajille itselleen. Tutkimustarinat kutsuvat arvioimaan omaa kirjoittaja- ja lukijasuhdettaan tieteelliseen tekstiin (vrt. Hiidenmaa 2020) ja pohtimaan teoksen artikkeleiden soveltamisen tapaa ja tasoja, jotka olemme tietoisesti jättäneet avoimeksi.

Teoksen päättää päätäntöartikkeli, epilogi, joka perustuu erään tutkimuksen osallistujien haastatteluun. Haastateltavina ovat dramaturgi Are Nikkinen, kuvataiteilija Sauli Sirviö ja teatteriohjaaja Elina Izarra, jotka olivat tutkittavina ja yhteistyökumppaneina Koneen Säätiön rahoittamassa projektissa ”Taide työnä ja työvälineenä”. Päätäntö nostaa esiin tutkittavana olemisen teemoja ja tuo yhteen teoksen aiempia artikkeleita. Koska se liittyy yhteen teoksen tutkimusartikkeleista ja -tarinoista, tuo se myös toisenlaisen – yhtenevän, täydentävän tai kilpailevan – kokemuksen tutkijan kokemuksen rinnalle. Tällä tavoin teos toimii itsessään eräänlaisena kohtaamisen ja vuoropuhelun paikkana, tiedeviestinnän muotona, jossa vuorottelevat eri äänet, puhuvat ja näkökulmat.

LÄHTEET

- Antaki, C. 2011: Six kinds of applied conversation analysis. – C. Antaki (toim.), *Applied conversation analysis. Intervention and change in institutional talk*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 1–14.
- Drew, P. & Heritage, J. 1992: Analyzing talk at work. An introduction. – P. Drew & J. Heritage (toim.), *Talk at work. Interaction in institutional settings*. Cambridge: Cambridge University Press, 3–65.
- Haddington, P. & Kääntä, L. (toim.) 2011: *Kieli, keho ja vuorovaikutus. Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan*. Helsinki: SKS.
- Hakulinen, A. 1997a: Johdanto. – L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 13–17.
- Hakulinen, A. 1997b: Vuorottelujäsennys. – L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 32–55.
- Halonen, M. 2002: *Kertominen terapian välineenä. Tutkimus vuorovaikutuksesta myllyhoidon ryhmäterapiassa*. Helsinki: SKS.
- Heikkilä, M. & Tammi, T. 2020: *Viheliäs tiede – ja muita vaikeita uutisia*. Tampere: Vastapaino.

- Hiidenmaa, P. 2020: Trendinä tarinallinen tietokirja. – M. T. Virtanen, P. Hiidenmaa & J. Nummi (toim.), *Kertomuksen keinoin. Tarinallisuus mediassa ja tietokirjallisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus, 23–50.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009: *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Jefferson, G. 2004: Glossary of transcript symbols with an introduction. – G. H. Lerner (toim.), *Conversation analysis. Studies from the first generation*. Philadelphia: John Benjamins, 13–31.
- Juhila, K. 2016: Miten tarinasta tulee tosi? Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa. – A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 145–178.
- Keränen, M. 1996: Tieteet retoriikkana. – K. Palonen & H. Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino, 109–134.
- Lehtinen, E. 2005: Information, understanding and the benign order of everyday life in genetic counselling. *Sociology of Health & Illness* 27(5), 575–601.
- Leskelä, L. 2012: Liite: Selkokielisen vuorovaikutuksen ohjeet. – L. Leskelä & C. Lindholm (toim.), *Haavoittuva keskustelu. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta*. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 269–298.
- Leskelä, L. & Lindholm, C. (toim.) 2012: *Haavoittuva keskustelu. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Nissi, R. & Lehtinen, E. 2016: Negotiation of expertise and multifunctionality. PowerPoint presentations as interactional activity types in workplace meetings. *Language & Communication* 48, 1–17.
- Peräkylä, A. 1997: Institutionaalinen keskustelu. – L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 177–203.
- Peräkylä, A. 2006: Communicating and responding to diagnosis. – J. Heritage & D. W. Maynard (toim.), *Communication in medical care. Interaction between primary care physicians and patients*. Cambridge: Cambridge University Press, 214–247.
- Peräkylä, A. 2011: A psychoanalyst's reflection on conversation analysis's contribution to his own therapeutic work. – C. Antaki (toim.), *Applied conversation analysis. Intervention and change in institutional talk*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 222–242.
- Peräkylä, A. & Vehviläinen, S. 1999: Vuorovaikutustutkimus ja vuorovaikutusideologiat. *Psykologia* 34, 329–342.
- Peräkylä, A. & Vehviläinen, S. 2003: Conversation analysis and the professional stocks of interactional knowledge. *Discourse & Society*, 14(6), 727–750.
- Pyöralä, E. 2001: Keskustelunanalyttisen vuorovaikutustutkimuksen soveltaminen lääkärinkoulutuksessa. – M.-L. Sorjonen, A. Peräkylä & K. Eskola (toim.), *Keskustelu lääkärin vastaanotolla*. Tampere: Vastapaino, 183–195.
- Raevaara, L. 1997: Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus. – L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 75–92.
- Raevaara, L., Ruusuvoori, J. & Haakana, M. 2001: Institutionaalinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. – J. Ruusuvoori, M. Haakana & L. Raevaara (toim.), *Institutionaalinen vuorovaikutus. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia*. Helsinki: SKS, 11–38.
- Raevaara, L., Sorjonen, M.-L. & Lappalainen, H. 2013: *Vuorovaikutus Kelan puhelinpalvelussa*. Työpapereita 46/2013. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

- Raevaara, T. 2016: *Tajuako kukaan? Opas tieteen yleistajuistajalle*. Tampere: Vastapaino.
- Richards, K. 2005: Introduction. – K. Richards & P. Seedhouse (toim.), *Applying conversation analysis*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 1–15.
- Saikkonen, S. & Välierronen, E. 2013: Popularisoinnista osallistavaan tiedeviesticintään: Kriittinen arvio ”demokraattisesta käännteestä”. *Yhteiskuntapolitiikka* 78(4), 416–424.
- Sidnell, J. 2013: Basic conversation analytic methods. – J. Sidnell & T. Stivers (toim.), *The handbook of conversation analysis*. Malden: Wiley–Blackwell, 77–99.
- Sorjonen, M.-L., Peräkylä, A. & Eskola, K. (toim.) 2001: *Keskustelu lääkärin vastaanotolla*. Tampere: Vastapaino.
- Sorjonen, M.-L. & Raevaara, L. (toim.) 2006: *Arjen asiointia. Keskusteluja Kelan tiskin äärellä*. Helsinki: SKS.
- Stevanovic, M. 2016: Keskustelunalyysi ja kokeellinen vuorovaikutustutkimus. – M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino, 390–409.
- Stevanovic, M. & Lindholm, C. (toim.) 2016a: *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino.
- Stevanovic, M. & Lindholm, C. 2016b: Tietolaatikko 21: Soveltava keskusteluntutkimus ja ammatilliset ideologiat. – M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino, 301.
- Strellman, U. & Vaattovaara, J. 2013: *Tieteen yleistajuistaminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tainio, L. (toim.) 2007: *Vuorovaikutusta luokahuoneessa. Näkökulmana keskustelunalyysi*. Helsinki: Gaudeamus.
- ten Have, P. 2001: Applied conversation analysis. – A. W. McHoul & M. Rapley (toim.), *How to analyze talk in institutional settings. A casebook of methods*. London: Continuum Interactional, 3–11.
- Virtanen, M. T. 2020: Kertomuslajit tiedettä omakohtaisesti popularisoivassa tietokirjassa. Systeemis-funktionaalinen näkökulma. – M. T. Virtanen, P. Hiidenmaa & J. Nummi (toim.), *Kertomuksen keinoin. Tarinallisuus mediassa ja tietokirjallisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus, 79–111.
- Välierronen, E. 2016: *Julkinen tiede*. Tampere: Vastapaino.
- Yliopistolaki 2009/558. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>. Viitattu 17.12.2020.